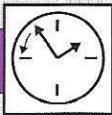

JACQUES DE SOLLEYSEL II

Veterinair verleden

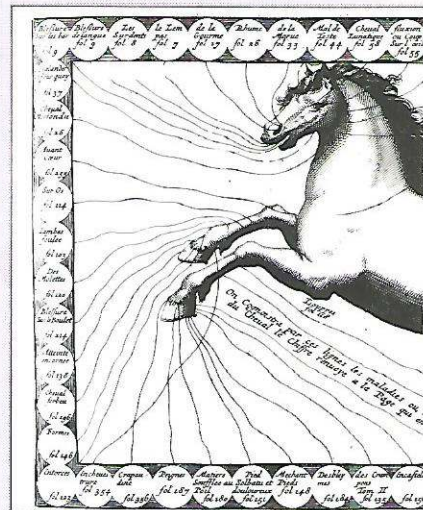
Het is van grote historische betekenis om vast te stellen op welk niveau de veeartsenijkunde zich aan de vooravond van de oprichting van de veeartsenijsscholen (Lyon, 1762; Parijs (Alfort), 1766 en Wenen, 1766) bevond. Er bestond een enorm verschil tussen de behandeling van het paard en die van de herkauwers. Deze laatste speelde zich af op het platteland en werd verricht door smeden, empiristen en kwakzalvers.

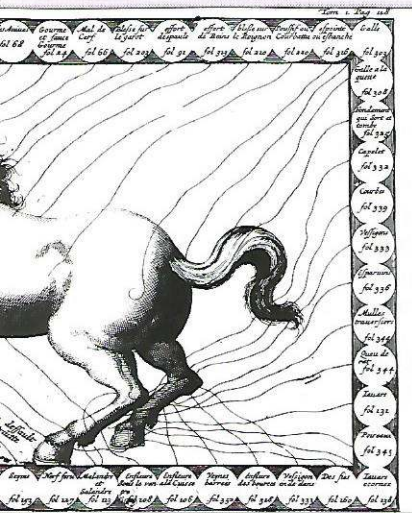
De behandeling van het paard had veeleer een exclusief karakter. Uiteraard was dit dier van essentieel belang bij het vervoer over land en bij het voeren van oorlog. Veel aandacht werd besteed aan hoefbeslag. Zo had men in steden als Berlijn, Parijs en Londen grote hospitalen, waar uitsluitend paarden werden behandeld. Deze werden gedreven door hoefsmeden, die hier een uitstekende boterham aan verdienden. De paardengeneeskunde was in handen van paardenartsen en hoefsmeden in het leger en aan de rijsscholen.

Zelfs tot in de 19e eeuw, dus lang na het oprichten van de meeste veeartsenijsscholen, was het belangrijkste handboek voor de paardengeneeskunde *Le Parfait Maréchal* van Jacques Labessie de Solleysel (1617-1684), verschenen in 1664¹. Volgens Leclainche² werd onder *maréchallerie* alles verstaan wat wij nu zoötechniek noemen, uitgebreid met de kennis omtrent de behandeling van ziekten en letsels, terwijl met *ferrure* het beslaan van de hoeven bedoeld werd. Willen we een indruk krijgen van het niveau van de paardengeneeskunde in de 18e en het grootste deel van de 19e eeuw, dan kunnen we haast volstaan met een bestudering van het genoemde handboek.

Le Parfait Maréchal bestaat uit twee delen. Het eerste deel beschrijft de diergeneeskunde en is daardoor voor ons het meest interessant. Het tweede deel behandelt onder andere exterieur, leeftijdsbepaling, kleuren, temperament, hoefbeslag, zadel en bitten.

Kenmerkend voor die tijd was de *polyfarmacie*. Er was dus wat dat betreft niets veranderd sinds Galenus (2e eeuw) en Vegetius (5e eeuw)³. De geneesmiddelen waren dermate ingewikkeld van samenstelling - men ging zelfs tot mengsels van 25 kruiden - dat dit de eigenaren van de paarden ervan weerhield om ze zelf samen te stellen, waardoor deze automatisch in de apotheek van De Solleysel terecht kwamen. Volgens Wester⁴, die aan geen andere auteur zoveel bladzijden wijdt als aan De Solleysel, zijn alle recepten klakkeloos en zonder kennis van zaken overgenomen van de humane geneeskunde. Bijvoorbeeld: de als purgantia door De Solleysel genoemde middelen komen volgens Wester geen van alle voor paarden als purgans in aanmerking. Dit wijst er niet alleen op dat de geneeskunde van mens en dier zich op een gelijke trap van ontwikkeling bevonden, maar ook dat er nog weinig inzicht was in de fysiologische en pathologische verschillen tussen mens en dier. Het belangrijkste verschil tussen mensenarts en paardenarts

was wellicht dat de eerste zich bij voorkeur van het Latijn bediende, terwijl de laatste in de volkstaal sprak en schreef.

In die tijd speelde niet alleen de astrologie een rol in de geneeskunde maar vooral ook de leer van de humores: gele gal, zwarte gal, het slijm en het bloed. Dit vinden we ook sterk terug in het standaardwerk van De Solleysel. Hij voegt hier zelf aan toe: 'Ik zeg dit met kennis van zaken. Men moet de humores, die men wenst te verdrijven eerst koken, voor men purgeert. Dit doet men met verschillende simplicia, namelijk digestiva, omdat hierdoor de humores worden geprepareerd om te worden geëvacueerd.'

Ook op lavementen en branden wordt uitvoerig ingegaan samen met allerlei pseudowetenschappelijke theorieën. Interessant om te lezen is dat De Solleysel aanbeval om medicamenten in de keel in te brengen door ze te leggen op het platgeslagen einde van een bullepees. Ook gaf men in met een grote koehoorn, zoals al eeuwen gebruikelijk was. Grote waarde werd gehecht aan het aderlaten: 'De natuur ontdekt het lichaam van schadelijke stoffen, soms door diarree of pisvloed of zweten of door 'transpiration insensible', maar ook door bloedverlies'. Het aderlaten werd uitgevoerd met behulp van een vlijm of een lancet.

De Solleysel wist dat heldere urine op een afwijking wees. Het hangen van het rooster behandelde hij met puntbrandingen, zoals nog tot in de 20e eeuw gebruikelijk was. Gebrek aan eetlust werd als een aandoening beschouwd. Men behandelde dit door ader te laten aan het gehemelte door middel van een puntig stukje hertshoorn. Blijkbaar had iedere koetsier in die dagen een dergelijk instrument aan zijn gordel.

Droes werd behandeld met macererende middelen: laurierolie en althaeazalf en omwikkeling met schapehuid. Zo nodig opende men een abces met een brandijzer. De Solleysel kende het infectieuze karakter van droes. Paarden dienden niet te dicht bij elkaar te staan en mochten vooral niet gezamenlijk drinken indien er droes was geconstateerd!

Neusuitvloeiing kon worden behandeld door peper en azijn in boter en olie door de neus in te geven. Evenals Absyrtus kende ook De Solleysel het gevaar hiervan. Men zag dan nogal eens een: 'battemant du flanc' optreden. Hij adviseerde daarom wel om deze behandeling alleen toe te passen bij afnemende maan en wel bij voorkeur één dag na volle maan. Malleus, dat onder legerpaarden zoveel slachtoffers kon eisen, bleek voor De Solleysel een groot probleem. Hij verschoot zich achter allerlei theorieën over de humores, beval ingewikkelde recepten aan, maar stond eigenlijk machteloos.

Concluderend kunnen we stellen dat Le Parfait Maréchal ruim een eeuw het toonaangevende werk is geweest op het gebied van de paardengeneeskunde. De Solleysel heeft veel van zijn informatie gebaseerd op oude literatuur, paste regelmatig in zijn boek de astrologie toe, maakte gebruik van zeer ingewikkelde recepten en probeerde alles te verklaren met de humoraal-theorie.

Deze rubriek wordt verzorgd door leden van het Veterinair Historisch Genootschap.

E.P.O.

1. J. Wester, *Geschiedenis der Veeartsnijkunde*. Utrecht, 1939. Auteur noemt op p. 84 abusievelijk als jaar van verschijnen 1644.
2. E. Leclainche. *Histoire de la Médecine Vétérinaire*. Toulouse, 1936, p.174-177
3. E.P.O. Vegetius, T.v.D. 1994; 119: 280-281.
4. Wester. A.W, p.84-125. Over de purgantia p.85-86.